

“Bu proje T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından desteklenmektedir.”

Bu makale Anayasa Hukukçuları Derneği tarafından gerçekleştirilen “Cumhuriyet’in 100. Yılında Demokrasi Hafızasının Oluşturulması Projesi” kapsamında kaleme alınmıştır.

José Bono MARTINEZ¹

¹ 1983-2004 Kastilya-La Mancha Başkanı 2004-2006 Savunma Bakanı Meclis Başkanı (Milletvekilleri Meclisi) 9. Kabine (2008-2011)

* Darbe girişimi 23 Şubat (Febrero) 1981’de gerçekleştiği için 23-F olarak anılmaktadır. (ç.n.)

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE DARBE YARGILAMALARI SEMPOZYUMU

Siyasi olarak kendimi takdim ederek başlayacağım. Beni iki yönlü bir durum tanımlamak-tadır: Sosyalist ve İspanyol. Sosyalist olarak kendimi özerk hissediyorum. Bir siyasi par-tinin askerî hiyerarşiye dayalı bir karargâh olmadığını fakat serüvencilerin “partisi” de olamayacağını farkında olarak bir disiplin çerçevesinde düşündüğümü söylemekte öz-gürüm. PSOE'de (İspanyol Sosyalist İşçi Partisi) klasiklerimiz var ancak kateşizmimiz yok. Bu nedenle zekanın özgürlüğü, modası geçmiş alkışçı ve ağız birlikçi politikalara egemen olsun diye yularımızı gevşek tutmayı bildik.

Sosyalist olma durumum noktasında konferans başlığına biraz daha yaklaşarak kendimi İspanyol hissedebilirim ve hissediyorum da. Ancak İspanyol olarak aynı zamanda kendimi Türk, Şilili veya Arjantinli sıradan bir işçiye, aşırı tutucu yan komşumdan daha yakın his-sediyorum. Her türlü sınırın ötesindeki insanlar beni ilgilendiriyor. Ben insanlarla daya-nışma içinde olurum, onların doğdukları yerle değil. Sosyalizm cephesinden milliyetçi ol-manın yakışsız olduğu kanaatindeyim. Buraya kadar olan kısımda kendimi takdim ettim.

Yackolev

Ayrıca bu kısa girizgahta, benim politik hayatıma damga vuran belli bir olay dolayısıyla Türkiye'yi tanıyışımı da aktarmak isterim. İspanya Savunma Bakanı olduğum dönemde 62 İspanyol askerinin hayatına mal olan bir uçak kazasının nedenlerini araştırmak için Trabzon'a gelmem gerekti. Türk hükûmeti ve bilhassa Pilav Dağı civarında yaşayan insanlar sayesinde bir yolsuzluk ve ölen İspanyol askerlerine saygısızlık hikayesini meydana getiren olayları düzeltebildik. İspanyol ordusunun üst düzey komutanları, ne öncelikle o askerlerin yaşamını kurtarmak ne de kaza sonrasında ölümlerine saygı göstermek adına hiçbir şey yapmadı.

İSPANYA'DA DARBE (23-F 1981)

23-F Darbesi karşısındaki hislerim

Bu notları kaleme alırken belki sizlere bir tarih mahkemesi konuşması yapmak yerine bir tanıklığı aktarmanın, o 23 Şubat 1981 günü Meclis'teki koltuğumda otururken hayatımın sonunun geldiğini ve darbe girişimi karşısında yeni kurulmuş olan İspanyol demokrasisinin yenik düşeceğini sandığım zaman yaşadığım, düşündüğüm ve hissettiğim şeyin şahitliğini yapmanın daha uygun olabileceğini düşündüm. Her ne kadar üzerine çok konuşulup, yazılıp çizilmiş olsa da olan bitenlerin önemli bir kısmı hakkında henüz bilinmesi gereken çok şey olduğunu iddia edenlerin sayısı da hiç az değil. Bilhassa Kral Juan Carlos'un darbe öncesi ve sonrası rolü sık sık tartışılmaktadır.

Darbe tarihinde ben Meclis Masası Sekreteri olmaktan ötürü Oturum Salonunda görsel anlamda ayrıcalıklı bir yer işgal eden genç bir Sosyalist Parti milletvekiliydim. Darbecilerin ne hareketlerine ne sözlerine dair hiçbir ayrıntıyı kaçırmadım çünkü darbeciler bütün gece ortamdaki mikrofonları açık bıraktılar ve bu mikrofonlarla sözleri, silah atışları ve tehditleri kaydedildi.¹

¹ Bu kayıt, Víctor Carrascal ve José Bono tarafından meydana gelenlerle ilgili detaylı tutanak hazırlanması için esas teşkil etti ve Meclis Masasının tüm üyeleri tarafından bir kez imzalandıktan sonra Savaş Heyeti'ne iletildi. Belirli bir süre boyunca TV kameraları da yayında kaldılar; bu durum vatandaşların bir darbeyi televizyonda görmelerine imkan sağladı ve darbeciler göz önünde olanı inkar edemediler.

O 23-F akşamı meclis oturumuna, bir grup aşırıcı askerın hükümeti ve tüm milletvekillerini 16 saat boyunca alıkoyacaklarına dair en küçük bir şüphem² olmaksızın katıldım.

Hislerim **üzüntü ve korkuydu**. **Üzüntü**, özgürlük elde etmek için harcadığımız onca çabanın yıkıldığını görmekten ötürüydü. Aynı zamanda da **korku**; hayatımı kaybetme korkusu. Göz ardı ettiğim nedenlerden ötürü darbeciler milletvekillerinin kendi aralarında konuşmalarına izin vermiyorlardı ancak anlaşılmaz şekilde Meclis Masası üyelerinin neredeyse sınırlama olmaksızın bunu yapmalarına razı oluyorlardı. Bu şekilde, tuvaletlerde Bakan González Seara ile karşılaşma fırsatı aradım ve ona -kulislerde söylendiği gibi - hepimizi, bütün milletvekillerini sürüp bizi Paris'e götürebileceklerine inanıp inanmadığını sordum. Cevabı korkudan buz kesilmeme yol açtı: "Paris'e mi? Bütün Fransa bizi muazzam bir kabul töreniyle karşılсын diye! Bu canavarlar bizi hemen burada öldürebilir³".

Silahlarıyla ateş ederek içeri girdiklerinde (Oturum Salonunda 36 kurşun izi kaldı) meclis oturumu gerçekleştiriliyor ve Başbakan Calvo Sotelo'nun güven oylaması yapılıyordu. Bu, hürriyeti ihlal etme amacıyla İspanyol Meclisine bir askerın ilk girişı değildi. Pavía o güne kadar en çok anılan örnektir.

Yirmi yedi yıl sonra Meclis Başkanı olduğum zaman, Tören Salonunda (Salón de Pasos Perdidos) başka İspanyol askerlerinin nasıl Calvo Sotelo'nun cenazesine saygılarını sunduklarını ve tabutunu Aslanlı Kapıdan omuzlarında taşıdıklarını görünce duygulandım. O yas günü, Genelkurmay Başkanı'nın askerlere seslenişı hatırlanmaya değerdir:

"Askerler, bu gece evlerinizde Meclis'e silahlarla girme onurunu elde ettiğinizi ve milli egemenliğin kutsal alanına özgürlüğe son vermek için değil onu onurlandırmak için giren ilk İspanyol askerleri olduğunuzu anlatınız!" Bu söylev, İspanya'da değişen şeylerin ifadesi için oldukça manalıdır.

2 Hemen hemen hiç kimse o akşam olağan dışı bir şey olmasını beklemiyordu. Bir milletvekili arkadaşımın eşi bir başka çalışma arkadaşımın eşini aradı ve jandarma üniformasının her zaman asayışı çağırıştırdığına dair masum inancı aralarında geçen şu diyaloga yansıdı:

- "Merak etme. Korkunçtu. Saldırganların silah seslerini duyduk ve çok korktuk. Ama endişelenme çünkü ben Meclis'ten çıkarken Jandarma giriyordu."

- "Neyse ki. Şimdi rahattım."

3 Bakanlar Salonu denen yerde saldırganlar bir düzine kadar silahı muhafaza ediyorlardı.

1981'de İspanya'nın Düşmanları

1981'de İspanya demokrasisinin silahlı ve güç sahibi iki düşmanı vardı. İkisi de korku veriyordu ancak artık vermiyorlar. Biri güçlü: Anayasalcı olmayıp çıkarlarının ve eski imparatorluğa ait en gelenekçi Katolik ahlakına bağımlı bir İspanya'nın savunmasını askerlerde gören güçlü sosyal kesimlerin –Asker başa! – tezahüratı yaptığı bir **askerî liderlik** dilimiydi.

Diğer düşman ise **ETA**'ydı. Cani saldırılarıyla darbecilerin **tarafsız** müttefiki oldular çünkü onlar demokrasiyi bitirebilirlerdi ancak ETA bunu yapamazdı. ETA 516'sı üniformalı⁴ olmak üzere 900'den fazla masumu katletti.

Darbenin Demokrasi için Olumlu Etkileri

Tejero darbesi hemen hemen bütün İspanyolları bir araya getirdi.⁵

1981'de korku patlak verdi ve her şey zorla yerlerde sürünsün istendi. O darbenin olumlu sonuçları şunlar olabilir:

- Kökten meşruluğu olmayan Kral'ın yerini sağlamlaştırması
- Orduların radikal değişimi
- Yapay bir “İspanyolcu” kimliğinin yıkılması
- Unutulmuş büyük başkahramanın kıymetlenmesi: İspanyol halkı

Kral ve Sorunlu Meşruiyet

1975 Franco'nun ölümü ve Bourbonlu Juan Carlos'un Kral olarak yüceltilme yılı oldu. 1969'da Franco onu Kral unvanının varisi tayin etmişti. Aynı yıl José Ángel Valente yalnızca iki dizeden oluşan bir şiir yazdı:

Çünkü sürgün bizimdir
Krallık değil.

⁴ 230 jandarma, 183 ulusal polis ve 103 asker.

⁵ O dönem Meclis Masasında farklı partilerden kişiler bulunuyordu ve bununla birlikte, o Masa'da neredeyse hiç oylama yapılmadı; her şey ortak bir anlaşma ile çözülmüyordu. Yalnızca ilginç bir istisna oldu: PSOE (İspanyol Sosyalist İşçi Partisi) üyeleri NATO'ya giriş sürecine muhalefet etti. Daha sonra, sosyalistler fikrini değiştirdi ve NATO meselesi yüzünden uzlaşma geleneğini bozmama imkanından bahsetti.

Demokrasi, sürgüne ya da sessizliğe mecbur edilmiş olan binlerce İspanyol'un arzusuydu. Diktatörlük kurumlarından gelecek olandan beklentisi olmayan bizlerin de yeni devlet başkanına inancımız yoktu. Her ne kadar 2000 yılında Profesör Ortega Spottorno o zamanlar Kral'ın cumhuriyetçiler de dahil olmak üzere bütün İspanyollar tarafından kabul görüğünü bildirmiş olsa da monarşi sorunlu bir meşruiyetten doğuyordu.⁶ Onun bu ifadesi tamamen yanlıştır. Devlet başkanının meşruiyet esası ne demokrasinin doğasına uygundu ne de demokratlar tarafından kabul edilmişti. Bahsi geçen hanedanlık haklarının tarihi mirasçısı olan XIII. Alfonso'nun oğlunun dahi bu hakları 1977'nin Mayıs ayına kadar kendi oğluna vermediğini hatırlatmaya gerek var mı? Kral ilan edildikten iki yıl sonra! Monarşinin tarihi istikrarına sıkı sıkıya bağlı olanlara, 200 yıldan bu yana bütün İspanyol krallarının sürgünü tanımış olduklarını ve İspanya'da doğanlardan hiçbirinin İspanya'da ölmediğini hatırlatmak yerinde olur: Juan Carlos ise Roma'da doğmuştur.⁷

Franco'nun ölümünün ardından İspanya, kendisini halefi ilan eden kişinin ona bağışlaması mümkün olmayan - çünkü hiç kimse kendinin olmayan bir şeyi öylece başkasına veremez - bir demokratik meşruiyeti kazanması gereken bir krala da etki eden bilinmezliklerle doluydu.

Tehlike içinde geçirdiğimiz sekiz yıl bu şekilde başladı: Bunun örneği **Atocha avukatlarının** katledilmesidir.⁸

6 José Ortega Spottorno, El País, 22/11/2000.

7 Madrid'de doğup El Pardo'da ölen XII. Alfonso hariç.

8 **José Bono'nun 1. Günlüğü'nden: "SIZE ANLATACAĞIM."** Pazartesi, 25 Ocak 1993. Sayfa 149-153. Sisinio Pérez Garzón ile birlikte San Isidro mezarlığında Luis Javier Benavides'in kabrini ziyaret ediyordum. Atocha katliamının korkunçluğunu ve Luis Javier'in iyi yürekliliğini düşünüyorum tekrar. Komünist görüşlüydü ve politik mutabakatında herhangi bir çıkar sağlamak onu ilgilendirmiyordu. Mezarının hemen yanı başında, iç savaşın orta yerinde, 2 Eylül 1936'da kurşuna dizilmiş olan baba tarafından büyük dedesi, Ribera de Adaja vizkontu José Gómez Arenzana'nın kaydını farkediyorum. Nazilerin Demir Haç'ına sahip olan önceki politikacılar arasında bulunan General Luis Orgaz da onun bir diğer büyük dedesiydi. 1977'de aşırı sağ onu katlettiğinde ailesinin evlerinde çekmiş olmaları muhtemel acıyı, dokunaklı ve hissi olmasının yanı sıra ideolojik kederi anlamak zor değil. Annesi, oğlunun morgda olduğu aynı gece onun Komünist Parti üyesi olduğunu öğrendi.

O hafta, 23 Ocak 1977 Pazar gününden aynı ayın Cumartesi gününe kadar, kırılınan demokrasiyi istikrarsızlaştırmak ve askerî bir müdahaleyi kışkırtmak için İspanya'da bir entrika cereyan etti. Birçok İspanyol titriyorlardı ancak bu titreme esasen soğuktan kaynaklanmıyordu. Ocak ayının 24'ü Pazartesi gecesi ben evdeydim. Nöbetçi mahkemede çalışan bir arkadaşım bana haberi verdi: Madrid'in Atocha caddesinde komünistlere ait bir iş hukuku bürosunda bir grup avukatı soğukkanlılıkla katletmişlerdi. "Ya Luis Javier? Yaşıyor mu?" diye sordum. "Çok kötü durumda ama yaşıyor" diye cevap verdi bana. Bu, korkunç olanı yumuşak bir şekilde söylemenin bir yolu. Luis Javier Benavides Orgaz, kalbini parçalayan ve anında ölümüne yol açan sırtından bir kurşun almıştı. Onunla birlikte Atocha caddesindeki 55 numaranın üçüncü katında dört arkadaşı daha katledilmişti. Katiller her şeyin bir karışıklık sonucu olduğuna inandırmaya çalıştılar. Oysa, tesadüfen olmayan şeyler vardır. Ocak ayının o haftası boyunca General Villaescusa ve Danıştay Başkanı Antonio María de Oriol'un kaçırılmış olmaları tesadüf değildi. Madridli bir öğrenci olan Arturo Ruiz'in Arjantinli aşırı sağcı Jorge Cesarski tarafından sıkılan bir kurşunla cansız düşmesinin de tesadüf olmadığı gibi. Ne de Mari Luz Nájera'nın aşırı sağın şiddetine karşı bir eyleme katıldığı sırada polis tarafından atılan bir sis bombasının ona çarpması sonucu yaşamını kaybetmesi tesadüftü. Ortamda korku ve endişe vardı. Birçok kişi misilleme korkusuyla kendi evinde uyumuyordu. Faşist grupların sokaklardan, fakültelerden, kafeteryalardan kışkırtıcı bir şekilde geçerek beslemeyi görev edindikleri bir korku. O çetelerden her şey beklenebilirdi. Maalesef her şey mümkündü. Bu

nedenle, olay gerçekleştiikten sonra polise büronun kapısını açan kişinin tanıklığını dinlemek beni etkiledi. Çok korkmuştu ve polis memurlarının içeri girdiklerini görünce onu öldürmek için geri döndüklerini düşündü. Her şey mümkündür.

O gece gücümü ve cesaretimi topladım. Luis Javier Benavides'in kardeşlerine, o zamanlar Santa Isabel sokağında bulunan morga gitmek için eşlik ettim. Cesedini teşhis ettik ve ağladık. Luis Javier bir komünist ve Hristiyandı. Millitanlığıyla inançlarını dengede tutmayı bildi. Luis Javier onurlu bir amaç için kişisel ve çıkar gözetmeyen bir adanmışlık yolunu seçmişti: İş hukuku avukatıydı ve bütün vaktini imkanları kısıtlı insanlara harcıyordu. Luis Javier, Santiago Carillo'nun genel sekreteri olduğu PCE'ye (İspanyol Komünist Partisi) bağlıydı. Bütün demokratlar ve bilhassa PCE, İspanya'nın çıkarlarını partililerin çıkarlarının önüne koymayı bildik. 1977'nin o Ocak ayında karanlıkta dönen dolaplar yankı uyandırırken komünistler birçok İspanyol'un haklı beğenisini kazandı. O Atocha avukatlarının cenazesinde öfkeler tutuldu, karşı tarafa saygı göstermesi bilindi. O Atocha avukatlarının cenazesinde sessizlik bütün seslerden daha manidar oldu.

Özel savcılık avukatı olarak davaya müdahil oldum ve duruşma salonundaki nihai raporumda katledilen arkadaşımın karakterinden bahsetmekten kendimi alıkoyamadım: Coşkulu, yaşama arzusuyla dolu, rahat bir ailede doğmuş, faaliyetlerini işçilerin ve demokratik özgürlüklerin yararına sevk etmiş bir insan. Raporumu bitirdiğimde, kendime bunca alçaklığı hâlâ açıklayamadan sanıkların oturduğu yere bakarak onlara sordum: "Meslektaşlarımı neden öldürdünüz?". Nefret dolu bir suskunluk içindeki katiller bana cevap vermediler. Atocha yargılaması avukat olarak ve ilk kez savcı olarak müdahil olduğum davalar arasında benim için en önemli olandı. Davalılar İspanyolları bölmek için belli güçler tarafından kıskırtılmış bir nefretin meyvesiydiler: Çok fazla gericiilik yaratmış, günü geçmiş bir rejimin kirli mirasıydılar. Öyle fanatiklerdi ki işi karşı taraftakilerin ölümünün İspanya için çözüm olacağına inanmaya kadar vardırebiliyorlardı. Suçlulardan biri, kendini temize çıkarma arzusuyla, çocukluğunda ona komünistlerin vatanın selameti için ortadan kaldırılması gereken katiller olduğunu öğrettiklerini söyledi. Bu, tıpkı ona ilham veren amaçlar gibi öylesine karanlık ve tutucu bir bakış açısıydı.

Bazı medya araçları o davanın, politik zorbalık amaçlı suç işlemek için eyleme geçen faşist bir gruba karşı bir ilk olduğunu söylediler. Karar da mahkumları işaret ederek bunu doğruladı: Toplumsal ve politik mahiyeti olan intikam ve misilleme gerçekleştirmek için açık ve kesin bir amaçla hareket etmişlerdir".

18 Şubat 1980'de sözlü yargılama oturumları başladığında Atocha katliamının üzerinden üç yıl geçmişti. Bu arada İspanyollar idam cezasını yürürlükten kaldırın Anayasa'yı çoğunlukla onaylamıştık. Yargılama 27 Şubat'a kadar uzadı. Bu, barış ve özgürlük içinde bir İspanya isteyen kişiler olan bizlerin vicdanını titreten on gündü. Cinayetin faillerini mahkum eden karar, «Ocak krizinin hukuki sonu», yani İspanyol siyasi geçiş dönemi tarihinde kilit bir an olan 1977'nin o dramatik Ocak ayının sonu oldu. Fakat katillerin mahkum edildiği, yeni demokrasimizi bitirmeye yönelik denemelerin son noktası olmadı. Öyle olamıyordu çünkü o mücadele ne esasen ne de yalnızca mahkemelerde kazanılıyordu.

On üç yıl sonra bugün Mahkeme Heyeti üyelerinin liyakatini anımsamamak olmaz; o heyetin bağımsızlığı ve hatta kişisel cesareti çok övüldü çünkü onlar adaleti yerine getirmeyi bildiler. Her ne kadar ahlaki tahrikçilerin onların sorumluluklarını engelleyebileceklerini ve karanlıkta kalan suç ortaklıklarının hiç az olmadığını biliyor olsak da adalet işledi. Özel kovuşturma cephesinden sorumlu olmaya sevk ettiğimiz tetkik hâkimi Rafael Gómez Chaparro'nun ihmalkar faaliyetinin de bu şansın dışında kalmadığını hatırlamamak da olmaz. Hüküm, tetkik hâkimine karşı herhangi bir disiplin önlemi buyurmak için yeterli sebebin bulunmadığı kanaatinde olmakla birlikte, bu durumda, mahkeme salonunun, evvelden Asayiş Mahkemesi'nde, Franco rejimi boyunca özgürlük uğruna mücadele edenlerin peşine düşen özel yargı güçlerinin biri olan o vahim TOP'da (Asayiş Mahkemesi), çok aktif ve özenli olan o hâkimin hülasa uygulamayı yönetme ve yönlendirme tarzı ve biçimini paylaştığı ya da bununla özdeşleştiği anlamına gelmediğine de işaret ediyordu.

Özel kovuşturma cephesi olarak, - hafızamı yoklayınca bugün aynı şekilde hissetmeye devam ediyorum – siyasi ve yasal bir seçenek olarak şiddet ve ölümün hükmü bağlanması için tutarlı bir çizgide hareket ettiğimiz vurgulandı. İdam cezası yürürlükte olmuş olsaydı bile davalılar için onu talep etmezdik. Bunu, o yargılamaya müdahil olan özel savcılık avukatları olarak böyle söyledik: Kurbanların ve ailelerinin savunmasında José María Mohedano, Cristina Almeida, Jaime Miralles, Antonio Rato, José Luis Núñez, Jaime Sartorius ve ben; barodan da José María Stampa vardı. İşlenen suçla bağlı cezanın yanında, nihai raporlarımızın bütün yönlerini yaşama saygıya ve bir arada yaşamamızın değerine vurgu yaptık.

O sözlü yargılama oturumlarının aşırı sağ kesim tarafından yalnız sokakları değil aynı zamanda mahkeme salonlarını da sahne yapan siyasi bir savaş vermek için kullanıldığını hatırlıyorum. Yargılamanın başlangıç gününü, utanmaz bir şekilde, Kızılların Av Günü olarak ilan etmişlerdi. Akıl dışı politikalarına suçlarının daha açık, merhametsiz ve tehlikeli görünmesine yol açan birtakim zalimce özelliklerini de ekliyorlardı: Şiddet ve savaş kıskırtmak için ortaya nefret aşıyorlardı. Savcılık avukatları olarak hedef olduğumuz hakaret ve provokasyonları yinelemeyeceğim. Onları yalnızca, eğer sakinliğimizi korumayı bildiysek bunu özgürlük ve barışın mümkün olabilmesi için İspanya'nın serinkanlılığı ihtiyacı olduğuna olan inancımızın bize yardım etmesi sayesinde başardığımızı söylemek için anımsıyorum.

Duruşmanın üzerinden tam bir yıl geçtiğinde o 23-F darbe suçu girişimi meydana geldi. Ben tüm olaylara Meclis 4. Sekreteri olarak çok yakından müdahil oldum. **Atocha yargılaması süresince gözlemlemiş olduğum nefreti ve özgürlükleri katletme arzusunun gördüm. 23-F 1981 gecesi, Meclis'teki koltuğumda, birçok kez o kanlı Atocha gecesini hatırladım.** Sanki korkunç bir kaz oyunundan bahsedilircesine tekrar diktatörlüğün kuyusundaymışız gibi geliyordu bana. Ancak öyle olmadı: Demokrasinin düşmanları umduklarını elde edemedi. İspanyol halkı barış bayrağını kavrayarak maçı kazandı. Luis Javier,

Kral için bir çelişki pusuda yatmaktaydı: Yasalar izin verse de bir diktatör tarafından tayin edilmiş olarak İspanyol halkının sevgisini kazanmadan anayasal kral olmak ne kadar mümkün olurdu? İspanya Kralı - saldırıdan yedi saat sonra - sabah saat 01.15'te darbecilerle birlikte olmadığını duyurdu; halkının ve Anayasa'nın tarafında yer aldı. Televizyondaki mesajıyla monarşi için kendinden önceki atalarının hepsinin toplamından daha fazla şey yaptı. O anda tüm İspanyolların kralı olmak için Franco'nun kralı olmayı bıraktı. Kralar her ne kadar görevi miras alsalar da geldikleri konumu hak etmek durumundadırlar ve İspanya Kralı o gece bunu başardı.

Eğer Kral 23-F'de örneğin büyük babasının 1923'te yaptığını yapmış olsaydı bugün İspanya bir Cumhuriyet olurdu. Zarzuela'da General Sabino Fernández Campo'nun varlığının bu isabetli kararında ona yardım etmiş olması muhtemeldir. General pek de özgürlük yanlısı olmayan diğer bireylerin varlığını bir şekilde telafi etti.

Ordular ve Demokratik Muhalefetleri

Darbe girişimi biz İspanyolların ve özellikle de askerlerin diğer anti demokratik girişimlere karşı aşılınmamıza da yaradı: 1981 korkusu bir "iktidar korkusu"na da sebep oldu. İktidar ve onun bir parçası olarak ordu otoritesini kaybetme korkusu duydu. Demokratik Askerî Birliğin (UMD)⁹ amaçladığı demokratik girişimi unutmak adil olmaz. Bugün ordu hiçbir İspanyolu korkutmaz, hatta 1981'deki darbenin bazı - az sayıdaki - askerinin faaliyeti sayesinde başarılı olmadığını söylemek gerekir ve bunu örnekleyen bir model olarak General Gutiérrez Mellado karşımıza çıkar; Tejero korkakça arkasından uğraşsa da o, yaşına rağmen, ne alçaltılabilmiş ne devrilebilmiştir.

Darbeden itibaren Franco'nun halefi olması sebebiyle askerler Kral'a itaat etmeyecekti; askerler bundan böyle asla politik kararlar almayacaklardır. Bu gerçeği öğrenmek halkına sadık bir ordu elde etmek için bir yol olmuştur.¹⁰

Serafín, Francisco Javier, Ángel y Enrique gibi özgürlüğün insanların sahip olduğu en önemli değer olduğuna inanmış ve inandıran bizler, büyük çoğunluk bahsi kazandık. Çoğumuz bunu görmek için yaşadık. Başkalarınınsa fanatikler canını aldı. Ancak ne onların hatırasını silmeyi ne de ideallerini ortadan kaldırmayı başardılar. Unutulmadığı müddetçe kimse hepten ölmez. Ve onlar, o korkunç 24 Ocak 1977 Pazartesi gününden bu yana onları sevmiş ve onlar için ağlamış olan birçoklarının her zaman kalbinde olacaklar. Şimdi ve daima!

9 UMD (Demokratik Askerî Birliği) üyesi iki demokrat askerinin Savaş Konseyinde savunmasını yapma şerefini elde ettim: Fortes ve Dominguez.

10 2006'da askerlerin sahip olması gereken tarafsızlığa karşı ve Katalonya Statüsüne ilişkin bazı beyanlarından ötürü görevden alınan ve tutuklanan Korgeneral Mena'nın tavrı vurgulanmaya değerdir. Silahlı kuvvetler tutuklamayı kabul eder ve Yüksek Mahkeme görevden alınmasını ve cezasını tasdikler. "Bir Bakanın Günlüğü". Planeta Yayınları. Sayfa 314 ve sonrası.

İspanyol Anayasasında bir olasılık olan şey gerçekliğe dönüştü. Demokrasi ve Kral darbe sınavının beraberce üstesinden geldiler. 35 yıl sonra bugün, her geçen gün köklü değişimlere daha fazla ihtiyaç duyulan anayasal, politik, bölgesel, seçimle ilgili sistemi yine beraber ıslah etme sınavını aşmahlıdır.

Darbe Sahte Bir Kimliği Yıkma Katkı Sağladı

Bugün, ne mutlu ki İspanyollar olarak daha önce bahsettiğim iki düşmanı (ETA ve darbeciler) bitirdik. Bunlardan hiçbirisi ne demokratik İspanya'ya son verebildi ne de PSOE'nin (İspanyol Sosyalist İşçi Partisi) sol cepheden haklı olarak en başından beri karşı çıktığı "İspanyolist" veya "anti İspanyol" kimliği empoze edebildi.

Benim kuşağında birçoğumuz yavaş yavaş İspanya fikrini benimsemek durumunda kaldık çünkü Franco karşıtı olmaktan ötürü "İspanya karşıtı" kesimin bir parçasını oluşturduğumuzu biliyorduk. Hepimiz, bir şekilde, özgür olmak için yabancı olmak istiyorduk, öyle ki; İspanyol olmak demek reddettiğimiz birtakım yapılanmalara bağımlı olmak anlamına geliyordu.

Franco yanlılığı sahte bir kitlesel İspanyol kimliği geliştirmişti: İspanyol olmanın bir doğa olayı ve neredeyse yüce bir lütuf olduğu¹¹ savunuluyordu. O dönemde basılan madeni paralarda yazdığına göre Franco "Tanrı'nın lütfuyla İspanya'nın lideri" idi. Kimin karışık, çift veya karma bir kimliği varsa ona güven olmazdı. Franco Naziler'den, Yahudiler'in Yahudi olmanın yanı sıra Alman, Rus veya Polonyalı olması halinde "gerçek" bir Alman, Rus veya Polonyalı'nın onlara güvenmemesi gerektiği teorisini kopyaladı.

Aynı şekilde, kimliklerin bir kader olduğu ve bireyin buna karşı duramayacağına inanılıyordu. Her bir birey bir kimlikle doğmuştu ve ondan kaçamazdı; bu onun "var oluş biçimiydi", "İspanyol olma biçimi". Ayrıca, bu kimliğin tehlikeli değil iyi bir şey olduğu sanılıyordu.

Günümüzde sağduyulu insanlar bunun tersine inanıyorlar. Kimliklerin doğal değil edinilmiş olduğunu biliyoruz. Herhangi bir kimlik, erkek veya kadın olmak kadar biyolojik görünen cinsel kimlik dahi, ne kadar yalın ve doğal gibi görünse de kültürel ve sosyal olarak öğrenilenden bir şeyler içeriyor.

¹¹ Carmen tarikatı utanmaz bir biçimde "Belki İspanyol olmasından ötürü, Kilise'nin en büyük azizesi Santa Teresa" diye vaaz veriyordu.

İspanyollar gördük ki - asla ölmeyen - Franco ölmüştü, “dokunulmaz” soydan olan askerler tutuklanıyordu; Kral da bir insandı ve demokratik bir devlet başkanı olmak için Franco yanlısı olmayı bırakmıştı. Yalan gibi görünüyordu adeta. İspanyollar kitleler halinde hürriyet ihlallerine karşı sokağa döküldük ve korkumuzu kaybettik. Geçmişin o küf tutmuş ve bulanık kimliğinden millet olarak sıyrılmaya başladık.

Tejero ve Milans'ın Franco yanlısı İspanya'sının göz ardı ettiği şey 40 yıllık diktatörlüğün ardından İspanyolların en çok arzu ettikleri şeyin korkusuzca yaşamak olduğuydu. Sonrasında, insan genomunun keşfedilmesiyle milliyetçilerin ve gericilerin savunduğu ırksal veya kana bağlı farazi kimlikler üzerinde bölgesel ayrıcalıklar kurma eğilimi bilimsel açıdan sonlandırılmış oldu. Hemen, faşizmin aşırı milliyetçiliğin yüceltilmesinin en aşırı ve yakışıksız biçimi olduğunu anladık.

İspanya'da toplumun içine işleyen bir cümle tekrar edilip duruyordu: “Demokrasi için hazır değiliz”. Ancak aslında öyle değildi. İspanya Larra'nın deyişinin gerçekleşmediğini gösterdi: “Kurt onları yiyordu, onlar da kurdu yemek yerine birbirlerini yediler. Tuhaf bir anlaşma biçimi.”

Darbenin mağlup edilmesi o tek biçimciliği kırmaya yaradı; İspanya esnemeye ve liberal, hoşgörülü ve sonuç olarak demokratik olmaya başladı. Darbeciler için darbenin ertesi günü bir İsveç gazetesinin şu başlığından daha rezalet bir şey olamaz: Üç köşeli şapkasıyla Tejero'nun bir fotoğrafı “Matador giyimli bir çılgın İspanyol milletvekillerini korkuttu” notuyla birlikte yayımlandı.

Unutulan Başkahraman: İspanyol Halkı

Eğer 1975 yılı yöneticileri artık ne kurumlara, ne siyasi polise, ne yasalara, ne Franco rejiminin mahkemelerine tahammülü kalan halkın baskısını üzerinde hissetmemiş olsaydı İspanya'da özgürlük olmazdı. Gerçek hikaye işte bu; bazılarının kendi menfaati için uydurdukları değil.

Çek romancı Milan Kundera'nın *Gülüştün ve Unutuştun Kitabı*'nda Prag şehir merkezindeki meydana gerçekleşen olayı anlatışını anımsıyorum:

Şubat 1948. Lider Gottwald balkona çıkar. Binlerce insan meydanı doldurmuştur. Kuvvetli bir soğuk. Gottwald'ın başı açıktır, arkadaşı Clementis deri şapkasını çıkarır ve onu Gottwald'ın kafasına takar. O fotoğraftan propaganda aracı olarak binlerce kopya yapıldı. Daha sonraki yıllarda Clementis ihanetle suçlandı ve asıldı. Propaganda birimi onu tarihten ve fotoğraflardan sildi. O fotoğraflarda Clementis'in bulunduğu yer artık boş bir duvardı. Kundera şöyle bitirir: "Clementis'ten geriye kalan tek şey Gottwald'ın başındaki şapka oldu". Bu sahne, yazara bazı insanların şu uğraşını ortaya koyması için yardım eder: "Yalnızca geçmişi değiştirmek için geleceğin sahibi olmak. Fotoğrafların düzeltildiği, yaşam öykülerinin ve tarihin yeniden yazıldığı laboratuarlara girmek uğruna mücadele ederler."

Kral Juan Carlos'un laboratuardan çıkmayı başardığını ve onca demokrasi yoksunluğunun itibar ettiği¹² atalarının Bourbon geçmişine dönme meyilinin onda asla gözlemlenmediğini de ifade etmek yerinde olur. Ancak Franco rejimini bitiren ne kral ne bir başkan - Monarca ve Adolfo Suarez'in çok öne çıkan katkısına rağmen - değil, rejimin kalıplarına artık tahammül edemeyen İspanyol halkıydı. 40 yıl boyunca hürriyet yoksunluğundan çıkar sağlamış olanlar nasıl özgürlük bayrağını¹³ taşıyacaktı?

O geçiş dönemi İspanya'sı geçmişin kesinliğine sığınmak yerine geleceğin belirsizliklerini, en akla uygun¹⁴ ve uzlaşmacı yoldan onların üstesinden gelmeye çalışarak göğüsledi.

Sonraki yıllarda yapılmış en iyi şeyler o tavrın bir sonucudur ve gelecekte takip etmemiz gereken yol da budur. Elbette, tezatların ustası - Bask, İspanyol ve muhalif - olan Miguel de Unamuno'nun da söylediği gibi yalnızca "zeka ve cömertlikle" çözümlenen yeni tezatların bizi dikkatle izlediğini bilerek yola devam etmeliyiz.

12 Bizzat kendi babası - Bourbonlu Don Juan - iç savaşta yasal Cumhuriyet hükûmetine karşı savaşmak için Franco'ya teklifte bulundu.

13 Bununla birlikte, Franco yanlısı temsilcilerin Politik Reform Yasası lehine oy kullanmasının göz ardı edilemeyecek bir vatanseverlik değeri oldu. Bunun bir son olduğunu biliyorlardı ve kişisel olarak yaptıkları harakiriye rağmen bunu kabul ettiler.

14 Acaba Felipe González'in birkaç sosyalist milletvekiline, UCD'nin (Demokratik Merkez Birliği) Devlet Genel Bütçelerini ilerletebilmesi için Genel Salonu terketmemiz talimatını vermesi mantıklı değil miydi? Bizi ikna etmek için yaptığı yorumu hatırlıyorum: "Politikada basit bir fikri her şeyin anahtarı gibi fanatik biçimde sürdürmekten daha kabul edilir bir şey yoktur ve ne kadar tartışmasız takdim edilirse o kadar kötü olur".

Yaşanan Her Şey Biliniyor mu?

Yapboz gibi kabul edilen 23-F, üzerine birçok parçanın eklenebileceği bir yapbozdur. Ancak zaten yerleştirilmiş olan parçaların görüntüsü nettir: İspanya'da demokrasi kazandı. Bu kesin bir gerçekliktir ancak General Sabino Fernández Campos'un dediği gibi: "Tüm gerçeği bilmeye çalışmak insan işi değildir. 23 Şubat'ta bilmememizin daha hayırlı olduğu şeyler de olmuştur."

General Sabino Fernández Campos ile Sohbet

Sabino adet olduğu üzere Santiago Carrillo ile görüşür ve Carrillo ona tam olarak şöyle söyler: "Kral, arkadaşlığımızı bildiği halde Adolfo Suárez hakkında bana konuşuyorsa generaller onu görmek için huzuruna çıktıklarında onlara neler söylüyor olabileceğini tahmin ediyorum".

"O zamanlar bir gazetecinin "Generaller konuşuyor" başlıklı bir kitabı yayımlanmıştı. Kral'a, Miláns del Bosch'un o kitaptaki beyanları sakıncalı göründü. O nedenle, generalin ısrarına rağmen onu huzuruna kabul etmeyi reddetti. Albacete'de gerçekleştirilen bazı hareketler sebebiyle Valensiya'ya yemeğe gittik ve orada Miláns'ın eşi Kral'ın kocasını huzuruna kabul etmesi için benden araya girmemi istedi. Karısı bana Kral'ın sanatçıları, boğa güreşçilerini ağırlayıp Valensiya Generali'ni kabul etmeyişinin anlaşılabilir olduğunu söyledi. Nihayet Kral onu huzuruna aldı; hepimiz o görüşmenin içeriği hakkında çok endişeliydik. Adolfo Suárez, Miláns'ın ifadelerinin içeriği ile alakadar olarak birkaç kez beni aradı. Toplantının nasıl geçtiğini sormak için Kral'ın ofisine girdim ve bana şöyle dedi: Her şey iyi gitti, çok iyi; çünkü o konuşmadan önce, bana söylemeye geldiği şeyleri ben ona söyledim". O görüşme tehlikeliydi çünkü Miláns'ın Kral'a söylemeyi tasarladığı şeyleri Kral Miláns'a söylemişti. Nasıl olduğunu tahmin edebilirsiniz".

"Suárez'e karşı anayasal sansür hareketi konusunda bilinçli bir operasyon vardı ve bu hareket Armada ve bazı politikacılar tarafından yönetilmişti. Olan şu ki tehlikeli olsa da o sansür hareketinin anayasal yolu Tejero'nun çılgınlığına rastladı ve bazıları bu iki şeyi birbiriyle bağdaştırmak istedi. Kral Meclis'te silah seslerini beklemiyordu ancak bir şey olacağını tahmin ediyordu. Alfonso Armada ona ünlü bir Anayasa Hukuku profesörünün bir yazısını götürmüştü. O yazıda Kral'ın bizzat Meclis'e giderek İspanya'nın kötü durumunu vurgulayan bir konuşma yapması, ardından da bağımsız birinin başkanlığında, tahmin

edildiği gibi Armada, Felipe González'in başkan yardımcılığı yapacağı ve Rafael Anson'un Haberleşme Bakanı olacağı bir hükümet teklif etmesi öneriliyordu”.

Kralla beraber Milán del Bosch'a hitaben bir teleks yazdım ve Kral'ın onayıyla metni bitirdikten sonra onu Komutan Muñoz Grandes'e teslim ettim fakat Milán's'a ulaşan teleks Kral tarafından onaylanan değil, ona şöyle yazan bir paragraf eklenmiş haliydi: “Televizyonda konuştuktan sonra geri dönüş yapamam”. Çok sinirlendim ancak hiçbir zaman Muñoz Grandes'in bu değişikliği Sintes adlı şahsın yönettiği Ulaştırma Birimi'ne götürdüğünde kendi hesabına mı yaptığını yoksa tersine önceden danışarak mı yaptığını öğrenemedim”.

“Tejero Meclis'ten çıkarken Mondéjar beni konuşturmadı ve bana “bir fırsatı kaçırdık” dedi. Ancak Kral'ın ayaklanmalar bastırıldığında Meclis'ten çıkarken bana yönelttiği şu cümle dikkat çekicidir: “Baksana Sabino, ya yanıldıysan?”

YAYIMLANAN TANIKLIKLAR

**José Bono'nun 1. Günlüğü'nden: “SİZE ANLATAÇAĞIM”. Cuma, 22 Ocak 1993.
Sayfa 149-150.**

Javier Pradera, Fernando Almansa'nın Kraliyet Sarayının Başkomutanı olarak atanmasını Mario Conde'ye atfeder: “Sana bir fikri değil bir bilgiyi aktarıyorum: Kral'a Sarayın başına gelecek kişiyi atama yetkisinin verilmesi ciddi bir anayasal yanlış oldu çünkü yanılabilir-di ve Almansa konusunda da böyle oldu. Sabino çok yara aldı. Kral artık kendi bildiğini okumakta hiçbir sakınca görmez; politikayı yönlendirme eğilimi olabilir. Fikrini soranlara PSOE-PP (İspanyol Sosyalist İşçi Partisi - Halk Partisi) koalisyonunu kötü karşılamayacağını söylüyor. (...) On yıllık sosyalist parti döneminde meşruiyetini sağladı ve şimdi, sol görüşe hiç de yakın olmayan aslına dönüyor. Kızıl bir kral düşünebiliyor musun? Kralın kendisi için de birtakım tehlikeler vardı ve 23-F ile bunu gösterme fırsatı oldu. Evet, 23-F gecesi doğru olanı yaptı peki ya 23-F öncesi? Her şeyi mahvetti.

**José Bono'nun 1. Günlüğünden: "SİZE ANLATACAĞIM". Çarşamba, 3 Mart 1993.
Sayfa 171.**

Fuensalida Sarayının Trono salonunda yemek... Kral 23-F'a (Şubat) gönderme yapıyor: «... ben bazı generallere güveniyordum fakat ülkede fırtına kopmasın diye bunu gizlemek zorundaydım. İhtiyatlı olmasaydık İspanya ellerimizde patlardı».

**José Bono'nun 1. Günlüğü'nden: "SİZE ANLATACAĞIM". Pazartesi, 1 Temmuz 1996.
Sayfa 517.**

Toledo Piyade Akademisi subay yemekhanesi. ...Akademi Genel Müdürü Luis Alejandro Sintes yemeğe katılır. ...bana bir 23-F senaryosu anlatır, buna göre «UCD (Demokratik Merkez Birliği) ve özellikle de Adolfo Suárez, UCD'yi bitirebilecek büyük bir darbeyi önlemek için daha küçük çaplı bir darbeyi teşvik ettiler; CESID (İspanyol Gizli Servisi) komutanı Cortina ile birlikte her şeyi tasarlayan Suárez'di. Öneri Meclis tarafından onaylanmış olduğu sürece Kral'ın tasdik edeceği ve Meclis'in başkan olarak bir askeri seçeceği bir operasyon öngörülmüştü». Beni en çok şaşırtan şey General'in bunu söyleyişindeki kesinlik ve eminlik oldu. Benim çok farklı bir fikrim var ve elbette Adolfo Suárez'in 23-F'ye olumsuz yönde en ufak bir katılımı olduğu görüşüne katılmıyorum fakat susuyorum.

**José Bono'nun 1. Günlüğü'nden: "SİZE ANLATACAĞIM". Cumartesi, 23 Kasım 1996.
Sayfa 552.**

Uçakta Adolfo Suárez'in yanına yerleşiyorum. ...Ona anılarını yazıp yazmayacağını soruyorum. «Şu an imkansız çünkü bazı 23 Şubat generalleri hâlâ yaşıyor ve ben kendime yeni sorunlar yaratmak istemiyorum. Yakınlarda Zaragoza Harp Akademisini ziyaret ettim ve birçok harbiyelinin hep bir ağızdan "Üzgünüz, üzgünüz, üzgünüz..." diye bağırdıklarını duymak beni duygulandırdı. Eminim ki PSOE'den bazı insanlar 23-F'de bir şey olacağını biliyorlardı ve hatta o gün şaşırtıcı şeyler olacağını söylediler, söylediklerini biliyorum. Benim belgelerim ve notlarım ölümünden elli yıl sonrasına kadar açılmadan devlet arşivinde kalmalı».

José Bono'nun 1. Günlüğü'nden: "SİZE ANLATACAĞIM". Pazartesi, 7 Nisan 1997. Sayfa 588.

Benages 23-F'den bahsediyor: «Ben o tarihte milletvekili değildim, parlamentoda bulunuyordum ve gözlüklerimi çıkarıp gazeteciymiş gibi yaparak oradan kaçabildim. Hükümet Başkanlığına ve Devlet Bakanı Francisco Laína'nın bulunduğu İçişleri Bakanlığına ulaştım; sağlam durmak ve Laína'nın Meclis'e saldırmak ve içeride bulunanları uyuşturmak için onlara gaz sıkarak Meclis'i tahliye etmek şeklindeki art arda iki isteğine karşı çıkmak zorunda kaldım. Meclis'i tahliye etme emri daha üst bir mevkiden gelmeliydi». Eski Bakan Fernando Suárez ile konuşarak yalnızca Meclis'e zorla girme fikrine Benegas'in değil aynı zamanda Fernando'nun da karşı çıktığını öğrendim.

Günlükler 2 Kitabı'ndan. BİR BAKANIN GÜNLÜĞÜ. José Bono. Perşembe, 27 Mayıs 2004. Sayfa 98).

San Fernando Cemaati ödülünü kazanan askerlerin onuruna düzenlenen ayine katılmak üzere Zarzuela'ya gidiyorum. ... Milans del Bosch 23-F'den (Şubat) birkaç ay önce, Gaitanes kontunun evinde babamla görüşmüştü ve ona Valensiya Generalliği görevinden tankları sokağa çıkarmadan gitmeyeceğini söyledi; bu nedenle, 23-F (Şubat) gecesi Miláns del Bosch'a tavrının samimi olmadığını çünkü bunu birkaç aydan bu yana düşünmüş olduğunu söyledim.

YARGILAMA

1981 Şubat'ında biz İspanyollar çok korktuk fakat birçoğumuz, XII. Alfonso'nun ölümünün ardından "Birliklerinizi bir kadına veya bir rahibe karşı göndermem" diyen Castelar'ın tarzıyla övünecek durumda olmadığımızı da biliyorduk. Bu şekilde, abartılı sözler ve eylemsizlikle korkusunun üstünü örtmeye çalışıyordu.

Bu durumda yapılacak en kötü şey, darbecilerin artık zararsız olduğu ve yeni bir girişimde bulunamayacakları bahanesiyle kendi korkularını bastırıp darbecilere tolerans göstermek olurdu.

Korkuyu gizlemek değil yenmek gerekiyordu. Bu sebeple suçlulara etkili ve örnek teşkil edecek bir ceza uygulanması adına harekete geçtik.

Oturumları 19 Şubat'ta başlayıp 3 Haziran 1982'de sona eren askerî mahkeme orduya kendini aklamaya fırsatı sunmuş oluyordu. Fikirleri değil ayaklanmayı yargılamaları isteniyor; silahsız ve savunmasız insanlara karşı gerçekleştirilen bu korkakça eylemlerin bizzat ordu tarafından telafi edilmesi bekleniyordu. Cesur bir tavırla bu suçluların yarının yargıçları, daha doğrusu, infazcılarını olabilecekleri korkusunu yenmeli ve onları mahkum ederek birlikleri onlardan temizlemeliydiler. Askerî hâkimler, **ihamet ederken zor kullanmakta tereddüt etmeyen** ve yürekli oldukları tek konu makineli tüfekleri konuşTURARAK silahsız politikacıları susturmaya cüret etmek olan bu insanlar karşısında adaletin tecellisini sağlamalıydı.

İspanya onların ellerine düşmüş olsaydı vatan parçalara bölünmüş olurdu ve tarihin bize öğrettiği gibi **o kırık parçalar** yalnızca **sürgünde** yeniden bir araya getirilebilirdi.

Askerî mahkeme 33 askerden oluşuyordu ve buna karşılık sanık sandalyesinde de yalnızca 33 kişi sanık oturuyordu: 32 asker ve bir sivil. Yani, darbeye karışanların büyük çoğunluğu yargılanmadı. Hükümet hepsinin yargılanmasının önüne geçmek için elinden geleni yaptı ve bunu demokrasinin adaleti kaldıramayabileceğine olan korkusundan yaptı. Suçlularla onları yargılayanların birçoğu arasında esasen bir gönül bağı vardı. Cercas "Hâkimler de davalılar da askerlerdi ve ordu inceden inceye endogamik bir kurumdu; esasen, bir yargılama yapmak neredeyse imkansızdı: Hâkimler ve davalılar kader ortaklığı yapmış ve aynı lojmanları paylaşmışlardı; eşleri arkadaştı ve aynı kantinlerde alışverişlerini yapıyorlardı. Çocukları aynı okullarda okuyordu; bazı hâkimler davalıların bazı davalılar da hâkimlerin yerinde olabilirdi. **Yargılama bir yalanlar festivali oldu.** Sözlü ifade süresince gerçekte nasıllarsa öyle davrandılar: Tejero sersem bir maganda, Miláns meydan okuyan bir haydut; Armada düzenbaz bir saray milyoneri..."¹⁵

Hükümet, Yüksek Mahkemeye başvurdu ve bu mahkeme hükümleri neredeyse ikiye katladı fakat bu cezalar bile insafliydi.

Birkaç ay sonra hükümetle ve İspanyol halkıyla tekrar dalga geçmek istediler ancak bu kez Felipe González bunun kesin bir biçimde önüne geçti. José Bono'nun I. Günlüğü "SÍZE ANLATACAĞIM" da bu şekilde yer almaktadır. Cuma, 24 Nisan 1992. Sayfa 53: "Göreve geldikten kısa bir süre sonra (Felipe González), 1982 Kasım ayında, General Manglano aracılı-

15 Javier Cercas. "Bir Anın Anatomisi". Grupo Editorial SAU Penguin Random House

lığıyla askerlerin Askeri Yüksek Adalet Konseyinde 23-F darbecilerinin geçici olarak salıverilmesi için oylama yapmayı planladıklarını öğrendi ve korkmuş bir şekilde beni aradı. Ona Konsey Başkanını araması ve şunu söylemesi için talimat verdim: «Eğer bu madde gündemden çıkarılmazsa yarın akşam Bakanlar Kurulu'nu toplarım ve kanun hükmünde kararname ile Askeri Yüksek Adalet Konseyi'ni feshederim». Askerler düşündüklerini eyleme dökmeden önce nabız yokladılar ancak bu niyetlerinin onlara pahalıya patlayacağını anlamaları gerekiyordu”.

Son olarak şilili ve Arjantinli konuşmacılara yönelmek ve ülkelerinde başarıya ulaşan darbelerin kurbanları için kendilerine desteğimi sunmak istiyorum. Uzun yıllar boyunca, biz dünyadaki demokratlar sizin durumunuzu kendimizinmiş gibi hissettik; aynı şekilde acınızı da. şu anda Japonya'dan Meksikaya, İsveç'ten Güney Afrika'ya kadar her yerde milyonlarca insanın yüreklerinin en derin yerinde katledilenlere, kayıp olanlara ve onların ailelerine saygılarını sunduklarını biliyor olmaktan ötürü mutluluk duyuyoruz. Belki şili ve Arjantin halkları yüce gönüllülükten, cellatlarını bağışlamayı başarabilirler ancak dünyadaki kadın ve erkekler, milliyetimiz ne olursa olsun, unutmaya karşı başkaldırmalıyız. **Hafıza, tüm diktatörlere ve hürriyet ihlalcilerine tarihin uyarısı ve hükmüdür:** “Tüm iekleri kopartabilirler ama yine de baharın gelmesini engelleyemezler” (Pablo Neruda).